

LIBER VI.

I.

C. PLINIUS TIRONI SVO S.

Tironem hortatur, ut ex Piceno in urbem redeat, quia impatienter desideretur.

Quamdiu ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam: postquam ego in urbe, tu adhuc in Piceno, multo magis: seu quod ipsa loca, in quibus esse una solemus, acrius me tui commonent: seu quod desiderium absentium nihil perinde ac vicinitas acuit: quoque propius accesseris ad spem fruendi, hoc impatientius carcas. Quidquid in causa, eripe me huic tormento. Veni, aut ego illuc, unde inconsulte properavi, revertar, vel ob hoc solum, ut experiar an mihi, quum sine me Romæ cœperis esse, similes his epistolas mittas. Vale.

II.

C. PLINIUS ARRIANO SVO S.

De increbescente brevitare forensium actionum, qua studia negligantur, conqueritur ita, ut Regulam non tam desideret, quam reprehendat.

Soleo nonnumquam in judiciis quærere Marcum Regulam, nolo enim dicere, desiderare. Cur ergo

ergo quæro? Habebat studiis honorem, timebat, pallebat, scribebat: quamvis non posset dediscere illud ipsum, quod oculum modo dextrum, modo sinistram circumlinebat; dextrum, si a petitore; alterum, si a possessore esset acturus: quod candidum splenium in hoc aut illud superciliū transferebat: quod semper aruspices consulebat de actionis eventū, anili superstitione, sed tamen a magno studiorum honore veniebat. Jam illa perquam jucunda una dicentibus, quod libera tempora petebat, quod audituros conrogabat. Quid enim jucundius, quam sub alterius invidia, quamdiu velis, & in alieno auditorio quasi deprehensum commode dicere? Sed utcumque se habent ista, bene fecit Regulus, quod est mortuus; melius, si ante. Nunc enim sane poterat sine malo publico vivere sub eo principe, sub quo nocere non poterat. Ideo fas est, nonnumquam eum quærere. Nam postquam obiit ille, increbuit passim & invaluit consuetudo, binas vel singulas clepsydras, interdum & dimidias, & dandi & petendi. Nam & qui dicunt, egisse malunt quam agere; & qui audiunt, finire quam judicare. Tanta negligentia, tanta desidia, tanta denique irreverentia studiorum periculorumque est. An nos sapientiores majoribus nostris? nos legibus ipsis justiores, quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? hebetes illi & supra modum tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religiosius judicamus, qui paucioribus clepsydris præcipita-

mus

mus causas, quam diebus explicari solebant?
 O Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas,
 quod fidei paucissimi præstant! Equidem quoties
 iudico, quod sæpius facio quam dico, quantum
 quis plurimum postulat, aquæ do. Etenim teme-
 rarium existimo, divinare quam spatiosa sit causa
 inaudita, tempusque negotio finire, cuius modum
 ignores: præsertim quum primam religioni suæ
 iudex patientiam debeat, quæ pars magna justitiæ
 est. At quædam supervacua dicuntur? etiam;
 sed satius est & hæc dici, quam non dici necessaria.
 Præterea, an sint supervacua, nisi quum audieris,
 scire non possis. Sed de his melius coram, ut de
 pluribus vitiis civitatis. Nam tu quoque in more
 communi soles emendari cupere, quæ jam corri-
 gere difficile est. Nunc respiciamus domos no-
 stras. Ecquid omnia in tua recte? in mea novi
 nihil. Mihi autem & gratiora sunt bona, quod
 perseverant; & leviora incommoda, quod ad-
 suevi. Vale.

III.

C. PLINIVS VERO SVO S.

*Vero agellum, nutrici dono datum, colendum com-
 mendat.*

Gratias ago, quod agellum, quem nutrici meæ
 donaveram, colendum suscepisti. Erat, quum
 donarem, centum millium nummum: postea, de-
 crescente redivo, etiam pretium minuit, quod
 nunc te curante reparabit. Tu modo memineris,
 com-

commendari tibi a me non arbores & terram (quamquam hæc quoque) sed münulculum meum; quod esse quam fructuosissimum non illius magis interest, quæ accepit, quam mea, qui dedi. Vale.

IV.

C. PLINIUS CALPURNIAE SVAE S.

Queritur, sibi non licuisse per occupationes, cum uxore in Campaniam secedere, indeque ut saepe litteras mittat, monet.

Numquam sum magis de occupationibus meis questus; quæ me non sunt passa aut proficiscentem te, valetudinis causa, in Campaniam prosequi, aut profectam e vestigio subsequi. Nunc enim præcipue simul esse cupiebam, ut oculis meis crederem, quid viribus, quid corpusculo acquirereres, & qui denique secessus voluptates, regionisque abundantiam inoffensa transmitteres. Equidem etiam fortem te non sine cura desiderarem. Est enim suspensum & anxium, de eo, quem ardentissime diligas, interdum nihil scire. Nunc vero me cum absentia, tum infirmitatis tuæ ratio, incerta & varia sollicitudine exteret. Vereor omnia, (imagino omnia,) quæque natura metuentium est, ea maxime mihi, quæ maxime abominor, fingo. Quo impensius rogo, ut timori meo quotidie singulis, vel etiam binis epistolis consulas. Ero enim securior, dum legam; statimque timebo, quum legero. Vale.

V.

C. PLINIUS VRSO SVO S.

Licinium Nepotem & Iubentium Celsum in causa Varenii inter se de legis additamento, quod Nepos suaserat, altercatos fuisse, non sine dolore refert.

Scripseram tenuisse Varenium, ut sibi evocare testes liceret: quod pluribus æquum, quibusdam iniquum, & quidem pertinaciter, visum; maxime Licinio Nepoti, qui sequenti senatu, quum de rebus aliis referretur, de proximo senatusconsulto disseruit, finitamque causam retractavit. Addidit etiam, petendum a consulibus, ut referrent, sub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adjici, ut, sicut accusatoribus inquirendi testibusque denuntiandi potestas ex ea lege esset, ita reis quoque fieret. Fuerunt, quibus hæc ejus oratio, ut fera & intempestiva & præpostera, displiceret: quæ omisso contradicendi tempore castigaret peractum, cui potuisset occurrere. Iubentius quidem Celsus prætor, tamquam emendatorem senatus, & multis & vehementer increpuit. Respondit Nepos, rursusque Celsus; neuter contumeliis temperavit. Nolo referre, quæ dici ab ipsis moleste tuli: quo magis quosdam e numero nostro improbavi, qui modo ad Celsum, modo ad Nepotem, prout hic vel ille diceret, cupiditate audiendi cursitabant; &

nunc,

nunc, quasi stimulant & accenderent, nunc, quasi reconciliarent componerentque, frequentius singulis, ambobus interdum, propitium Cæsarem, ut in ludicro aliquo, precabantur. Mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quod sunt alter alteri, quid pararent, indicati. Nam & Celsus Nepoti ex libello respondit, & Celso Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorum fuit, ut homines jurgaturi id ipsum invicem scirent, tamquam convenissent. Vale.

VI.

C. PLINIVS FVNDANO SVO S.

Rogât Fundanum, ut se, pro Julio Nasone petitorum, adjuvet.

Si quando, nunc præcipue cuperem esse te Romæ, & sis, rogo. Opus est mihi voti, laboris, sollicitudinis socio. Petit honores Julius Naso: petit cum multis, cum bonis; quos ut gloriosum, sic est difficile superare. Pendeo ergo, & exerceor spe, atque adficio metu, & me consularem esse non sentio. Nam rursus mihi videor omnium, quæ decurri, candidatus. Meretur hanc curam longa mei caritate. Est mihi cum illo non sane paterna amicitia; neque enim potuit esse per meam aetatem: solebat tamen vixdum adolescentulo mihi pater ejus cum magna laude monstrari. Erat non studiorum tantum, verum etiam studiosorum amantissimus: ac prope quotidie ad audiendos, quos tunc ego
fre.

frequentabam, Quintilianum & Niceten Sacerdotem ventitabat: vir alioqui clarus & gravis, & qui prodesse filio memoria sui debeat. Sed multi nunc in senatu, quibus ignotus ille; multi, quibus notus; sed non nisi viventes reverentur: quo magis huic, omiſſa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia infirma, ipſi enitendum & laborandum eſt. Quod quidem ſemper, quaſi provideret hoc tempus, ſedulo fecit; paravit amicos; quos paraverat, coluit: me certe, ut primum ſibi judicare permiſit, ad amorem imitationemque delegit. Dicenti mihi ſollicite adſiſtit, adſidet recitanti: primus etiam & cum maxime naſcentibus opusculis meis intereſt, nunc ſolus, ante cum fratre; cujus nuper amiſſi ego ſuſcipere partes, ego vicem debeo implere. Doleo enim & illum immatura morte indigniſſime raptum, & hunc optimi fratris adjumento deſtitutum, ſoliſque amicis relictum. Quibus ex cauſſis exigo, ut venias, & ſuffragio meo tuum jungas. Permultum intereſt mea, te oſtendere, tecum circuire. Ea eſt auctoritas tua, ut putem, me efficaciſſe tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrampe, ſi qua te retinent. Hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas poſtulat. Suſcepi candidatum, & ſuſcepſiſſe me notum eſt: ego ambio, ego periclitor. In ſumma, ſi datur Naſoni quod petit, illius honor; ſi negatur, mea repulſa eſt. Vale.

VII.

C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Respondet uxori, in Campania commoranti, se non minori desiderio illius teneri, quam illam sui.

Scribis, te absentia mea non mediocriter adfici, unumque habere solatium, quod pro me libellos meos teneas, sæpe etiam in vestigio meo colloces. Gratum est, quod nos requiris, quod his fomentumis adquiescis: invicem ego epistolas tuas lectito, atque idem in manus quasi novas sumo; sed eo magis ad desiderium tui accendor. Nam ejus litteræ tantum habent suavitatis, hujus sermonibus quantum dulcedinis inest! Tu tamen frequentissime scribe, licet hoc ita me delectet, ut torqueat. Vale.

VIII.

C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Attilium Prisco in causa pecuniaria commendat tum ab amicitia, quam cum Plinio colat; tum a propria virtute, adperso metu vindicandi damni, quia factissimus sit.

Attilium Crescentem & nosti & amas. Quis enim illum spectatior paullo aut non novit, aut non amat? Hunc ego non ut multi, sed arctissime diligo. Oppida nostra unius diei itinere dirimuntur: ipsi amare invicem, qui est flagrantiss.

tissimus amor, adolescentuli cœpimus. Mansit hic postea, nec refrixit iudicio, sed invaluit. Sciunt, qui alterutrum nostrum familiarius intuentur. Nam & ille amicitiam meam latissima prædicatione circumfert, & ego præ me fero, quam sit mihi curæ modestia, quies, securitas ejus. Quin etiam quum insolentiam cujusdam tribunatum plebis initari vereretur, idque indicasset mihi, respondi:

Ὁὐ τις ἡμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χροῖνι δευκομένου,

Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρεῖας χεῖρας ἐποίησε.

Quorsum hæc? Ut scias non posse Attilium, me incolumi, injuriam accipere. Iterum dices, Quorsum hæc? Debuit ei pecuniam Valerius Varus: hujus est heres Maximus noster, quem & ipse amo, sed conjunctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro jure amicitia, cures, ut Attilio meo salva sit non fors modo, sed etiam usura plurium annorum. Homo est alieni abstinentissimus, sui diligens: nullis quæstibus sustinetur; nullus illi, nisi ex frugalitate, redditus. Nam studia, quibus plurimum præstat, ad voluptatem tantum & gloriam exercet. Gravis est ei vel minima jactura, quia reparare, quod amiseris, gravius est. Exime hunc illi, exime hunc mihi scrupulum; sine me suavitate ejus, sine leporibus perfrui. Neque enim possum tristem videre, cujus hilaritas me tristem esse non patitur. In summa, nosti facetias hominis, quas velim attendas, ne in bilem & amaritudi-

Plinii Epistol.

I

dī.

dinem vertat injuria. Quam vim habeat offensus, crede ei, quam in amore habet. Non feret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verum ut ferat ille, ego meum damnum, meam contumeliam vindicabo: sed non tamquam pro mea, hoc est, gravius, irascar. Quamquam quid denuntiationibus & quasi minis ago? Quin potius, ut cæperam, rogo, oro, des operam, ne ille se, quod validissime vereor, a me, ego me neglectum a te putem. Dabis autem, si hoc perinde curæ est tibi, quam illud mihi. Vale.

IX.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Respondet Tacito Nasonem commendanti.

Commendas mihi Julium Nasonem candidatum. Nasonem mihi? quid, si me ipsum? Fero tamen & ignosco. Eundem enim commendassem tibi, si, te Romæ morante, ipse abfuissem. Habet hoc sollicitudo, quod omnia necessaria putat. Tu tamen, censeo, alios roges; ego precum tuarum minister, adjutor, particeps ero. Vale.

X.

C. PLINIVS ALBINO SVO S.

Conqueritur, Verginio Rufo, viro numquam satis laudato, post decimum mortis annum nondum absolutum sepulcrum.

Quum venissem in focrus meæ villam Alfiensem, quæ aliquando Rufi Verginii fuit, ipse mihi

mihî locus optimi illius & maximi viri desiderium non sine dolore renovavit. Hunc enim incolere secessum, atque etiam senectutis suæ nidulum vocare consueverat. Quocumque me contulisset, illum animus, illum oculi requirebant. Libuit etiam monumentum ejus videre, & vidisse pœnituit. Est enim adhuc imperfectum, nec difficultas operis in causa, modici, ac potius exigui: sed inertia ejus, cui cura mandata est. Subit indignatio cum miseratione, post decimum mortis annum reliquias, neglectumque cinerem, sine titulo, sine nomine jacere, cujus memoria orbem terrarum gloria pervagetur. At ille mandaverat caveratque, ut divinum illud & immortale factum versibus inscriberetur,

HIC SITVS EST RVFVS, PVLSO QVI
VINDICE QVONDAM
IMPERIVM ADSERVIT NON SIBI,
SED PATRIAE.

Tam rara in amicitiiis fides, tam parata oblivio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus etiam conditoria exstruere, omniaque heredum officia præsumere. Nam cui non est verendum, quod videmus accidisse Verginio? cujus injuriam ut indigniorem, sic etiam notiozem ipsius claritas facit. Vale.

XI.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

*Latatur, nobiles adolescentes ad sui imitationem egisse,
& nomen ac famam ex studiis petere.*

O diem lætum! adhibitus in consilium a præfecto urbis, audiui ex diverso agentes summæ spei, summæ indolis juvenes duos, Fuscum Sali-
natorem & Numidium Quadratum, egregium par,
nec modo temporibus nostris, sed litteris ipsis or-
namento futurum. Mira utrique probitas, con-
stantia salva, decorus habitus, os planum, vox vi-
rilis, tenax memoria, magnum ingenium, judi-
cium æquale: quæ singula mihi voluptati fue-
runt: atque inter hæc illud, quod & ipsi me, ut
rectorem, ut magistrum intuebantur, & iis, qui
audiebant, me æmulari, meis instare vestigiis vi-
debantur. O diem (repetam enim) lætum, no-
tandumque mihi candidissimo calculo! Quid enim
aut publice lætius quam clarissimos juvenes no-
men & famam ex studiis petere, aut mihi opta-
tius, quam me ad recta tendentibus quasi exemplar
esse propositum? Quod gaudium ut perpetuo ca-
piam, deos oro: ab iisdem, teste te, peto, ut omnes,
qui me imitari tanti putabunt, meliores esse, quam
me velint. Vale.

XII.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO
SVO S.

*Prosoceri binis responder, commendatitiis, & castigato-
riis, quamquam his immeritis.*

Tu vero non debes suspensa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodesse, & me suscipere quicquid ad curam tuam pertinet. Itaque Vestio Prisco, quantum plurimum potuero, præstabo, præsertim in arena mea, hoc est, apud centumviros. Epistolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, oblivisci me jubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim vel præcipue sentio, quanto pere me diligas, cum sic exegeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo, hoc mihi jucundiores eas fuisse, quod habebam bonam causam, quum summo studio curassem, quod tu curari volebas. Proinde etiam atque etiam rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare videbor, (numquam enim cessabo,) convicium facias. Quod & ego intelligam a summo amore proficisci, & tu non meruisse me gaudeas. Vale.

XIII.

C. PLINIUS VRSO SVO S.

Causam Bithynorum adversus Varenum, jam sum ex lib. IV, 9. & V, 20. notam, narrare pergit.

Uⁿquamne vidisti quemquam tam laboriosum & exercitum, quam Varenum meum? cui, quod summa contentione impetraverat, defendendum & quasi rursus petendum fuit. Bithyni senatusconsultum apud consules carpere & labefactare sunt ausi, atque etiam absenti principi criminati: ab illo ad senatum remissi, non destiterunt. Egit Claudius Capito irreverenter magis quam constanter, ut qui ipsum senatusconsultum apud senatum accusaret. Respondit Fronto Catius graviter & firme: senatus ipse mirificus. Nam illi quoque, qui prius negarant Vareno, quæ petebat, eadem danda, postquam erant data, censuerunt. Singulos enim, integra re, dissentire fas esse; peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum. Acilius tantum Rufus, & cum eo septem an octo? (septem immo) in priore sententia perseverarunt. Erant in hac paucitate nonnulli, quorum temporaria gravitas, vel potius gravitatis imitatio, ridebatur. Tu tamen æstima, quantum non in ipsa pugna certaminis maneat, cuius quasi prælusio atque præcursorio has contentiones excitavit. Vale.

XIV.

XIV.

C. PLINIUS MAURICO SVO S.

Adventum in villam Maurici promittit sub conditione.

Sollicitas me in Formianum: veniam ea conditione, ne quid contra commodum tuum facias: qua pactione invicem mihi caveo. Neque enim mare & litus, sed te, otium, libertatem sequor: alioqui satius est in urbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad suum facere: mei certe stomachi hæc natura est, ut nihil nisi totum & merum velit. Vale.

XV.

C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Passieni exemplo, ab Faboleño interpellati, monet, recitaturis sanæ mentis auditores adhibendos esse.

Mirificæ rei non interfuisti: ne ego quidem: sed me recens fabula exceptit. Passienus Paullus, splendidus eques Romanus, & inprimis eruditus, scribit elegos. Gentilitium hoc illi: est enim municeps Propertii, atque etiam inter majores suos Propertium numerat. Is quum recitaret, ita cœpit dicere, PRISCE IVBES? Ad hoc Jabolenus Priscus (aderat enim ut Paulo amicissimus) EGO VERO NON IVBEO. Cogita, qui risus hominum, qui joci. Est omnino Priscus dubiæ

sanitatis: interest tamen officiis, adhibetur consiliis, atque etiam jus civile publice responder: quo magis, quod tunc fecit, & ridiculum & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. Tam sollicitè recitaturis providendum est, non solum ut sint ipsi sani, verum etiam ut sanos adhibeant. Vale.

XVI.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Avunculi exitum Tacito, historiam scripturo, rogatus narrat.

Petis, ut tibi avunculi mei exitum scribam, quo verius tradere posteris possis. Gratias ago: nam video, morti ejus, si celebretur a te, immortalem gloriam esse propositam. Quamvis enim pulcerrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbis memorabili casu, quasi semper victurus occiderit: quamvis ipse plurima opera & mansura condiderit; multum tamen perpetuitati ejus scriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum est aut facere scribenda, aut scribere legenda: beatissimos vero, quibus utrumque. Horum in numero avunculus meus & suis libris & tuis erit. Quo libentius suscipio, deponco etiam, quod injungis. Erat Miseni, classemque imperio præfens regebat. Nono calend. Septembris, hora diei fere septima, mater mea indicat ei, apparere nubem inusitata & magnitudine &

& specie. Ufus ille sole, mox frigida; gustaverat jacens, studebatque: poscit soleas, ascendit locum, ex quo maxime miraculum illud conspicui poterat. Nubes (incertum procul intuentibus, ex quo monte; Vesuvium fuisse postea cognitum est) oriebatur, cujus similitudinem & formam non alia magis arbor, quam pinus expresserit. Nam longissimo velut trunco elata in altum, quibusdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti spiritu evecta, deinde senescente eo destituta, aut etiam pondere suo victa, in latitudinem vanescebat: candida interdum, interdum sordida & maculosa, prout terram cinerum se sustulerat. Magnum propiusque noscendum id eruditissimo viro visum. Jubet Liburnicam aptari: mihi si venire una vellem, facit copiam. Respondi, studere me malle: & forte ipse, quod scriberem, dederat: Egrediebatur domo, accepit codicillos. Retinæ classiarum imminenti periculo exterriti, (nam villa ea subjacebat, nec ulla nisi navibus fuga,) ut se tanto discrimini eriperet, orabant. Non vertit ille consilium, sed quod studioso animo inchoaverat, obit maximo. Deducit quadriremes, ascendit ipse non Retinæ modo, sed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxilium. Properat illuc, unde alii fugiunt; rectumque cursum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo solutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras, ut deprehenderat oculis, dictaret enotaretque. Jam navibus cinis insiderat, quo propius accederet, cali-

dior & densior; jam pumices etiam, nigrique & ambusti & fracti igne lapides: jam vadum subitum, ruinaque montis litora obstantia, cunctatusque paullum, an retro flecteret, mox gubernatori ut ita faceret monenti, **FORTES**, inquit, **FORTVNA IVVAT**: Pomponianum pete. Stabiis erat, direntus sinu medio. Nam sensim circumactis curvatisque litoribus mare infunditur. Ibi, quamquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen, & quum cresceret, proximo, sarcinas contulerat in naves, certus fugæ, si contrarius ventus resedisset: quo tunc avunculus meus secundissimo inventus complectitur trepidantem, consolatur, hortatur: utque timorem ejus sua securitate leniret, deferri se in balineum jubet; lotus accubat, cœnat, idque hilaris, aut, quod est æque magnum, similis hilari. Interim e Vesuvio monte pluribus locis latissimæ flammæ altaque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebris noctis excitabatur. Ille agrestium trepidatione igni relictas desertasque villas per solitudinem ardere, in remedium formidinis, dictabat: tum se quieti dedit, & quievit verissimo quidem somno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis gravior & sonantior erat, ab iis, qui limini observabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diata adibatur, ita jam cinere, mixtisque pumicibus operta surrexerat, ut si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, seque Pomponiano, ceterisque, qui pervigilarant, reddit.

In

In commune consultant, an intra tecta subsistant, an in aperto vagentur. Nam crebris vastisque tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis, nunc huc, nunc illuc abire aut referri videbantur. Sub dio rursus, quamquam levium exesorumque, punicum casus metuebatur. Quod tamen periculorum collatio elegit, & apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Cervicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentum adversus decidentia fuit. Jam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorque: quam tamen faces multæ variaque lumina solvebant. Placuit egredi in litus, & e proximo adspicere, ecquid jam mare admitteret, quod adhuc vastum & adversum permanebat. Ibi super abjectum linteum recubans, semel atque iterum frigidam poposcit, hausitque: deinde flammæ, flammarumque prænuntius odor sulfuris, alios in fugam vertunt, excitant illum. Innixus fervis duobus adsurrexit, & statim concidit, ut ego coniecto, crassiore caligine spiritu obstructo, clausoque stomacho, qui illi natura invalidus & angustus & frequenter interæstuans erat. Ubi dies redditus, (is ab eo, quem novissime viderat, tertius,) corpus inventum est integrum, illæsum opertumque, ut fuerat indutus: habitus corporis quiescenti, quam defuncto, similior. Interim Miseni ego & mater. Sed nihil ad historiam, nec tu aliud, quam de exitu ejus, scire voluisti. Finem ergo faciam: unum adjiciam, omnia me, quibus interfueram, quæque

statim, quum maxime vera memorantur, audiveram, vere persecutum: tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolam, aliud historiam; aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

XVII.

C. PLINIVS RESTITVTO SVO S.

Indignatur, quosdam, eruditos sibi visos, recitanti amico nullum signum lætitiæ dedisse.

Indignatiunculam, quam in cujusdam amici auditorio cepi, non possum mihi temperare, quo minus apud te, quia non contigit coram, per epistolam effundam. Recitabatur liber absolutissimus: hunc duo aut tres, ut sibi & paucis videntur, disertis, surdis mutisque similes audiebant. Non labra diduxerunt, non moverunt manum, non denique adsurrexerunt, saltem lassitudine sedendi. Quæ tanta gravitas? quæ tanta sapientia? quæ immo pigritia, arrogantia, sinisteritas ac potius amentia, in hoc totum diem impendere, ut offendas, ut inimicum relinquas, ad quem tanquam amicissimus veneris? Disertior ipse es? tanto magis ne invideris: nam, qui invidet, minor est. Denique, sive plus, sive minus, sive idem præstas, lauda vel inferiorem, vel superiorem, vel parem. Superiorem, quia, nisi laudandus ille est, non potes ipse laudari; inferiorem aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam maximum videri, quem præcedis vel exæquas. Equidem omnes,
qui

qui aliquid in studiis faciunt, venerari etiam mirarique soleo. Est enim res difficilis, ardua, fastidiosa, & quæ eos, a quibus contemnitur, dedignatur. Nisi forte aliud judicas tu: quamquam quis uno re reverentior hujus operis, quis benignior aestimator? Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium maxime poteram. Vale.

XVIII.

C. PLINIUS SABINO SVO S.

Promittit, Firmanorum se causam acturum esse.

Rogas, ut agam Firmanorum publicam causam: quod ego, quamquam plurimis occupationibus distentus, adnitar. Cupio enim & ornatissimam coloniam advocacionis officio, & te gratissimo tibi munere obstringere. Nam quum familiaritatem nostram, ut soles prædicare, ad præsidium ornamentumque tibi sumseris, nihil est quod negare debeam, præsertim pro patria petenti. Quid enim precibus aut honestius piis, aut efficacius amantis? Proinde Firmanis tuis, ac jam potius nostris, obliga fidem meam; quos labore & studio meo dignos cum splendor ipsorum, tum hoc maxime pollicetur, quod credibile est optimos esse, inter quos tu talis exsiteris. Vale.

XIX.

C. PLINIUS NEPOTI SVO S.

Pretium agrorum crevisse scribit, quia candidati tertiam patrimonii partem in prædia Italica jussi sint impendere.

Scis tu accessisse pretium agris, præcipue suburbanis? Causa subitæ caritatis, res multis agitata sermonibus, præximis comitiis honestissimas voces senatui expressit: CANDIDATI NE CONVIVENTVR, NE MITTANT MVNERA, NE PECVNIAS DEPONANT. Ex quibus duo priora tam aperte, quam immodice fiebant: hoc tertium, quamquam occultaretur, pro comperto habebatur. Homullus deinde noster, usus vigilanter hoc consensu senatus, sententiæ loco postulavit, ut consules desiderium universorum notum principi facerent, peterentque, sicut aliis vitiis, huic quoque providentiâ sua occurreret: occurrit. Nam sumtus candidatorum, sædos illos & infames, ambitus lege restrinxit: eosdem patrimonii tertiam partem conferre jussit in ea, quæ solo continerentur, deforme arbitratus (ut erat) honorem petituros, urbem Italiamque non pro patria, sed pro hospitio aut stabulo quasi peregrinantes habere. Concurfant ergo candidati certatim: quidquid venale audiunt, emittant; ut sint quoque plura venalia efficiunt. Proinde, si pœnitet te Italico-
rum prædiorum, hoc vendendi tempus tam her-
cu-

cule, quam in provinciis comparandi; dum iidem
 candidati illic vendunt, ut hic emant. Vale.

XX.

C. PLINIUS CORNELIO TACITO
SVO S.

*Narrat, quæ ex Vesuvii incendio, cum matre Miseni
 relictus, pertulerit.*

Ais, te adductum litteris, quas exigenti tibi de
 morte avunculi mei scripsi, cupere cogno-
 scere, quos ego Miseni relictus (id enim ingressus
 abruperam) non solum metus, verum etiam casus
 pertulerim.

Quamquam animus meminisse horret, . . .

Incipiam.

Profecto avunculo, ipse reliquum tempus studiis
 (ideo enim remanseram) impendi: mox balineum,
 cœna, somnus inquietus & brevis. Præcesserat
 per multos dies tremor terræ minus formidolosus,
 quia Campaniæ solitus: illa vero nocte ita inva-
 luit, ut non moveri omnia, sed everti crederen-
 tur. Irrumpit cubiculum meum mater: surge-
 bam invicem, si quiesceret, excitaturus. Rele-
 dimus in area domus, quæ mare a tectis modico
 spatio dividebat. Dubito constantiam vocare an
 imprudentiam debeam: agebam enim duodevicesi-
 mum annum. Posco librum Titi Livii, & quasi
 per otium lego, atque etiam, ut cœperam, excer-
 po.

po. Ecce, amicus avunculi, quī nuper ad eum ex Hispania venerat, ut me & matrem sedentes, me vero etiam legentem videt, illius patientiam, securitatem meam corripit: nihilo segnius ego intentus in librum. Jam hora diei prima, & adhuc dubius & quasi languidus dies, jam quassatis circumjacentibus testis, quamquam in aperto loco, angusto tamen, magnus & certus ruinæ metus. Tum demum excedere oppido visum. Sequitur vulgus attonitum, quodque in pavore simile prudentiæ, alienum consilium suo præfert, ingentique agmine abeuntes premit & impellit. Egressi testa consistimus. Multa ibi miranda, multas formidines patimur. Nam vehicula, quæ produci jusseramus, quamquam in planissimo campo, in contrarias partes agebantur, ac ne lapidibus quidem facta, in eodem vestigio quiescebant. Præterea mare in se resorberi, & tremore terræ quasi repelli videbatur. Certe processerat litus, multaque animalia maris in siccis arenis detinebat. Ab altero latere nubes atra & horrenda ignei spiritus tortis vibratisque diffusibus rupta, in longas flammarum figuras dehiscibat: fulgoribus illæ & similes & majores erant. Tum vero ille idem ex Hispania amicus, acrius & instantius, Si frater, inquit, tuus, si tuus avunculus vivit, vult esse vos salvos: si periit, superstites voluit: proinde quid cessatis evadere? Respondimus, non commissuros nos, ut de salute ejus incerti, nostræ consuleremus. Non moratus ultra proripit se, effusoque cursu periculo auferitur:

nec multo post, illa nubes descendere in terras,
 operire maria. Cinxerat Capreas & absconderat:
 Miseni quod procurrat, abstulerat. Tum mater
 orare, hortari, jubere, quoquo modo fugerem:
 posse enim juvenem, se & annis & corpore gra-
 vem bene morituram, si mihi causa mortis non
 fuisset. Ego contra, salvum me, nisi una, non fu-
 turum: deinde manum ejus amplexus, addere gra-
 dum cogo: paret ægre, incusatque se, quod me
 moretur. Jam cinis, adhuc tamen rarus: respli-
 cio; densa caligo tergis imminebat, quæ nos tor-
 rentis modo infusa terræ sequebatur. Deslecta-
 mus, inquam, dum videmus, ne in via strati, co-
 mitantium turba in tenebris obteramur. Vix con-
 federamus, & nox, non quasi illunis aut nubila,
 sed qualis in locis clausis lumine extincto: audires
 ululatus feminarum, infantium quiritatus, clamo-
 res virorum: alii parentes, alii liberos, alii conju-
 ges vocibus requirebant, vocibus noscitabant: hi
 suum casum, illi suorum miserebantur: erant qui
 metu mortis mortem precarentur. Multi ad deos
 manus tollere; plures, nusquam jam deos ullos,
 æternamque illam & novissimam noctem mundo
 interpretabantur. Nec defuerunt, qui fictis men-
 tisque terroribus vera pericula auferent. Aderant,
 qui Miseni fuisse, illud ruisse, illud ardere, falso, sed
 credentibus nuntiabant. Paulum reluxit; quod
 non dies nobis, sed adventantis ignis indicium vi-
 debatur: & ignis quidem longius subsistit: tene-
 bræ rursus, cinis rursus multus & gravis: hunc
 idem-

identidem adfurgentes excutiebamur: operi alio-
 qui, atque etiam oblisi pondere essemus. Possem
 gloriari, non gemitum mihi, non vocem parum
 fortem in tantis periculis excidisse, nisi me cum
 omnibus, omnia mecum perire, misero, magno
 tamen mortalitatis solatio credidissem. Tandem
 illa caligo tenuata quasi in famum nebulamve de-
 cessit: mox dies vere, sol etiam effulsit, luridus
 tamen: qualis esse, quum deficit, solet. Occursa-
 bant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, al-
 toque cinere, tanquam nive, obducta: Regressi
 Miserum, curatis utcumque corporibus, suspen-
 sam dubiamque noctem spe ac metu exegimus:
 metus prævalebat. Nam & tremor terræ perse-
 verabat, & plerique lymphati terrificis vaticinatio-
 nibus & sua & aliena mala ludificabantur. Nobis
 tamen ne tunc quidem, quamquam & expertis pe-
 riculum, & expectantibus, abeundi consilium,
 donec de avunculo nuntius. Hæc, nequaquam
 historia digna, non scripturus leges, & tibi, scili-
 cet qui requisisti, imputabis, si digna ne epistola
 quidem videbuntur. Vale.

XXI:

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

*Verginii Romani probitatem & doctrinam, - præsertim
 in comædia scribenda, laudat.*

SVM ex iis, qui mirer antiquos: non tamen, ut
 quidam, temporum nostrorum ingenia despi-
 cio.

io. Neque enim quasi lassa & effœta natura, ut nihil jam laudabile pariat. Atque adeo nuper audiî Verginium Romanum paucis legentem comœdiam, ad exemplar veteris comœdiæ scriptam, tam bene, ut esse quandoque possit exemplar. Nescio, an noris hominem, quamquam nosse debes. Est enim probitate morum, ingenii elegantia, operum varietate monstrabilis. Scripsit mimijambos tenuiter, argute, venuste, atque in hoc genere eloquentissime. Nullum est enim genus, quod absolutum non possit eloquentissimum dici. Scripsit comœdias, Menandrum aliosque ætatis ejusdem æmulatus. Licet has inter Plautinas, Terentianasque numeres. Nunc primum se in vetere comœdia, sed non tamquam inciperet, ostendit. Non illi vis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. Ornavit virtutes, infectatus est vitia, fœctis nominibus decenter, veris usus est apte. Circa me tantum benignitate nimia modum excessit, nisi quod tamen poëtis mentiri licet. In summa, extorquebo ei librum, legendumque, immo ediscendum, mittam tibi. Neque enim dubito futurum, ut non deponas, si semel sumseris. Vale.

XXII.

C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Tironem, provinciam sortitum, exemplo Bruttiani, a familiari suo accusati, monet, ne cuiquam nimis fidat.

Magna res acta est omnium, qui sunt provinciis præfuturi, magna omnium, qui se simpliciter credunt amicis. Lustricus Bruttianus quum Montanum Atticinum comitem suum in multis flagitiis deprehendisset, Cæsari scripsit. Atticinus flagitiis addidit, ut, quem deceperat, accusaret. Recepta cognitio est: sui in consilio: egit uterque pro se; egit autem captim, & κατὰ νεφέλαια, quo genere veritas statim ostenditur. Protulit Bruttianus testamentum suum, quod Atticini manu scriptum esse dicebat. Hoc enim & arcana familiaritas, & querendi de eo, quem sic amasset, necessitas indicabatur. Enumeravit crimina fœda manifestaque: ille, quum diluere non posset, ita regessit, ut, dum defenditur, turpis, dum accusat, sceleratus probaretur. Corrupto enim scribæ seruo, interceperat commentarios, intercideratque, ac per summum nefas utebatur adversus amicum crimine suo. Fecit pulcerrime Cæsar. Non enim de Bruttiano, sed statim de Atticino perrogavit. Damnatus & in insulam relegatus: Bruttiano iustissimum integritatis testimonium redditum, quem quidem etiam constantiæ gloria secuta est. Nam defensu expeditissime, accusavit vehementer; nec minus

acer,

acer, quam bonus & sincerus apparuit. Quod tibi scripsi, ut te sortitam provinciam pramone-rem, plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fallat, paratam ultionem; qua tamen ne sit opus, etiam atque etiam attende. Neque enim tam jucundum est vindicari, quam decipi miserum. Vale.

XXIII.

C. PLINIUS TRIARIO SVO S.

Causæ defensionem, quam rogatus fuerat, ea lege promittit, ut Ruso adolescens, quem in forum producturus erat, secum ageret.

Impense petis, ut agam causam pertinentem ad curam tuam, pulcram alioquin & famosam: faciam, sed non gratis. Quis fieri potest, inquis, ut non gratis tu? Potest. Exigam enim mercedem honestiorem gratuito patrocinio. Peto, atque etiam pacifcor, ut simul agat Cremutius Ruso. Solitum hoc mihi, & jam in pluribus claris adolescentibus factitatum. Nam mire concupisco bonos juvenes ostendere foro, assignare famæ. Quod, si cui, præstare Rusoni meo debeo, vel propter natales ipsius, vel propter eximiam mei caritatem: quem magni æstimo in iisdem judiciis, ex iisdem etiam partibus, conspici, audiri. Obliga me, obliga antequam dicat. Nam quum dixerit, gratias ages. Spondeo sollicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini causæ suffecturum. Est indolis optima,

ma, brevi producturus alios, si interim provectus fuerit a nobis. Neque enim cuiquam tam clarum statim ingenium est, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam commendatorque contingat. Vale.

XXIV.

C. PLINIVS MACRO SVO S.

Famam in factis conditionem facientium sequi, exemplo municipis feminæ; quæ marito dux & comes mortis fuerat, ostendit.

Quam multum interest, quid a quo fiat! Eadem enim facta claritate vel obscuritate facientium aut tolluntur altissime, aut humillime deprimuntur. Navigabam per Larium nostrum, quum senior amicus ostendit mihi villam, atque etiam cubiculum, quod in lacum prominet. Ex hoc, (inquit) aliquando municeps nostra cum marito se præcipitavit. Causam requisivi. Maritus ex diutino morbo circa velanda corporis, ulceribus putrescebat: uxor, ut inspiceret, exegit: neque enim quemquam fidelius iudicaturum, possetne sanari. Vidit, desperavit: hortata est, ut moreretur, comesque ipsa mortis, dux immo & exemplum, & necessitas fuit. Nam se cum marito ligavit, abjecitque in lacum. Quod factum ne mihi quidem, qui municeps, nisi proxime auditum est: non quia minus illo clarissimo Arriæ factis, sed quia minor est ipsa. Vale.

XXV.

C. PLINIVS HISPANO SVO S.

De Robusto, qui peregre profectus disparuerat, promittit se quaesitum esse: ex simili autem exemplo timet, ne frustra sit.

Scribis, Robustum, splendidum equitem Romanum, cum Attilio Scauro, amico meo, Ocriculum usque commune iter peregrisse, deinde nusquam comparuisse: petis, ut Scaurus veniat, nosque, si potest, in aliqua inquisitionis vestigia inducat. Veniet; vereor, ne frustra. Suspicio enim tale nescio quid Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo, municipi meo. Huic ego ordines impetraveram, atque etiam proficiscenti quadraginta millia nummum ad instruendum se ornandumque donaveram; nec postea aut epistolas ejus, aut aliquem de exitu nuntium accepi. Interceptusne sit a suis, an cum suis, dubium: certe non ipse, non quisquam ex servis ejus apparuit. Utinam ne in Robusto idem experiamur! Tamen arcessamus Scaurum. Demus hoc tuis, demus optimi adolescentis honestissimis precibus, qui pietate summa, mira etiam sagacitate, patrem quaerit. Dii faveant, ut sic inveniatur ipsum, quemadmodum jam, cum quo fuisset, invenit! Vale.

XXVI.

C. PLINIUS SERVIANO SVO S.

Gratulatur Serviano, quod patricio viro filiam destinasset.

Gaudeo, & gratulor, quod Fusco Salinatori filiam tuam destinasti. Domus patricia; pater honestissimus; mater pari laude. Ipse est studiosus, litteratus, etiam disertus: puer simplicitate, comitate juvenis, senex gravitate: neque enim amore decipior. Amo quidem effuse, (ita officiis, ita reverentia meruit,) iudico tamen, & quidem tanto acrius, quanto magis amo: tibi que, ut qui exploraverim, spondeo, habiturum te generum, quo melior fingi, ne voto quidem, potuit. Superest, ut avum te quam maturissime similiam sui faciat. Quam felix tempus illud, quo mihi liberos illius, nepotes tuos, ut meos vel liberos vel nepotes, ex vestro sinu sumere, & quasi pari iure tenere continget! Vale.

XXVII.

C. PLINIUS SEVERO SVO S.

Rogantem designatum consulem, quid in laudem principis adferret, docet exemplo suo, quid faciendum: addit & novam ex novis rebus materiam.

Rogas, ut cogitem, quid designatus consul in honorem principis censeas. Facilis inventio,

tio, non facilis electio. Est enim ex virtutibus
 ejus larga materia: tamen quod malo quidem, in-
 dicabo, si prius habitationem meam ostendero.
 Dubito, num idem tibi suadere; quod mihi, de-
 beam. Designatus ego consul, omni hac, etsi
 non adulatione, specie tamen adulationis, absti-
 nui: non tamquam liber & constans, sed tam-
 quam intelligens principis nostri: cujus videbam
 hanc esse præcipuam laudem, si nihil quasi ex
 necessitate decernerem. Recordabar etiam, plu-
 rimos honores pessimo cuique delatos; a quibus
 hic optimus separari non alio modo magis pote-
 rat, quam diversitate censendi: quod ipsum dissi-
 mulatione & silentio non præterii, ne forte non
 judicium illud meum, sed oblivio videretur. Hoc
 tunc ego: sed non omnibus eadem placent, nec
 conveniunt quidem. Præterea, faciendi aliquid
 vel non faciendi, vera ratio, cum hominum ipso-
 rum, tum rerum etiam ac temporum conditione
 mutatur. Nam recentia opera maximi principis
 præbent facultatem nova, magna, vera censendi:
 quibus ex causis, ut supra scripti, dubito, an idem
 nunc tibi, quod tunc mihi, suadeam. Illud non
 dubito, debuisse me in parte consilii tui ponere,
 quod ipse fecissem. Vale.

XXVIII.

C. PLINIUS PONTIO SVO S.

Excusationem Pontii admittit: fructus, quos miserat, moderandos in posterum, denunziat.

Scio, quæ tibi causa fuerit impedimento, quo minus præcurrere adventum meum in Campaniam posses: sed, quamquam absens, totus huc migrasti. Tantum mihi copiarum tam urbanarum quam rusticarum nomine tuo oblatum est, quas omnes improbè quidem, accepi tamen. Nam me tui, ut ita facerem, rogabant; & verebar, ne & mihi & illis irascereris, si non fecissem: in posterum, nisi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiam tuis denunciavi, si rursus tam multa attulissent, omnia relatuos. Dices, oportere me tuis rebus ut meis uti: etiam; sed perinde illis ac meis parco. Vale.

XXIX.

C. PLINIUS QVADRATO SVO S.

Quietum monet tum Thraseæ dicto, tum suo exemplo, quæ causæ agendæ sint.

Avidius Quietus, qui me unice dilexit, &, quo non minus gaudeo, probavit, ut multa alia Thraseæ (fuit enim familiaris) ita hoc sæpe referebat, præcipere solitum, suscipiendas esse causas aut amicorum, aut destitutas, aut ad exemplum per-

pertinentes. Cur amicorum? Non eget interpretatione. Cur destitutas? Quod in illis maxime & constantia agentis & humanitas cerneretur. Cur pertinentes ad exemplum? Quia plurimum refert, bonum an malum induceretur. Ad hæc ego genera caussarum, ambitiose fortasse, addam tamen claras & illustres. Aequum enim est agere nonnumquam gloria & fama, id est, suam causam. Hos terminos, quia me consulisti, dignitati ac verecundia tua statuo. Nec me præterit, usum & esse & haberi optimum dicendi magistrum. Video etiam, multos parvo ingenio, litteris nullis, ut bene agerent, agendo consequutos. Sed & illud, quod vel Pollionis, vel tamquam Pollionis accepi, verissimum experior: Commode agendo factum est, ut sæpe agerem: sæpe agendo, ut minus commode: quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis quam facultas, nec fiducia, sed temeritas, paratur. Nec vero Isocrati, quo minus haberetur summus orator, offecit, quod infirmitate vocis, mollitie frontis, ne in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, scribe, meditare, ut possis, quum voles, dicere; dicas, quum velle debebis. Hoc fere temperamentum ipse servavi. Nonnumquam necessitati, quæ pars rationis est, parui. Egi enim quasdam, a senatu jussus, quæ tertio in numero fuerunt ex illa Thraseæ divisione, hoc est, ad exemplum pertinentes. Adfui Bæticiis contra Bæbium Massam. Quæsitum est, an danda esset inquisitio: data est. Adfui rursus iisdem

querentibus de Cæcilio Classico. Quæsitum est, an provinciales, ut socios ministrosque proconsulis, plecti oporteret: pœnas luerunt. Accusavi Marium Priscum: qui, lege repetundarum damnatus, utebatur clementia legis, cujus severitatem immanitate criminum excefferat: relegatus est. Tuitus Julium Bassum, ut incustoditum nimis & incautum, ita minime malum: iudicibus acceptis in senatu remansit. Dixi proxime pro Vareno, postulante, ut sibi invicem vocare testes liceret: impetratum est. In posterum opto, ut ea potissimum jubeam, quæ me deceat vel sponte fecisse. Vale.

XXX.

C. PLINIUS FABATO SVO S.

Profoceri villa durum & laboriosum hominem præficiendum esse suadet.

Debemus, me hercule, natales tuos perinde ac nostros celebrare, cum lætitia nostrorum ex tuis pendeat, cujus diligentia & cura hic hilares, isthic securi sumus. Villa Camilliana, quam in Campania possides, est quidem vetustate vexata; ea tamen, quæ sunt pretiosiora, aut integra manent, aut levissime læsa sunt. Attendimus ergo, ut quam saluberrime reficiantur. Ego videor habere multos amicos, sed hujus generis, cujus & tu quæris, & res exigit, prope neminem. Sunt enim omnes togati & urbani: rusticorum autem prædio-

diorum administratio poscit durum aliquem & agrestem, cui nec labor ille gravis, nec cura fordida, nec tristis solitudo videatur. Tu de Rufo honestissime cogitas: fuit enim filio tuo familiaris. Quid tamen nobis ibi præstare possit, ignoro; velle plurimum, credo, Vale.

XXXI.

C. PLINIUS CORNELIANO SVO S.

Quid Centumcellis in secessu principis, quo evocatus fuerat, peractum sit egregie, amico enarrat, simulque loci situm & munitionem describit.

Evocatus in consilium a Cæsare nostro ad Centum Cellas (hoc loco nomen) longe maximam cepi voluptatem. Quid enim jucundius, quam principis justitiam, gravitatem, comitatem in secessu quoque, ubi hæc maxime recluduntur, inspicere? Fuerunt variæ cognitiones, & quæ virtutes iudicis per plures species experirentur. Dixit causam Claudius Aristo, princeps Ephesiorum, homo munificus, & innoxia popularitatis: inde invidia, & ab dissimillimis delator immisus: itaque absolutus vindicatusque est. Sequenti die audita est Galitta, adulterii rea. Nupta hæc tribuno militum, honores petituro, & suam & mariti dignitatem centurionis amore maculaverat: maritus legato consulari, ille Cæsari scripserat. Cæsar, exeuissis probationibus, centurionem exauctoravit, atque etiam relegavit. Supererat crimini, quod

nisi duorum esse non poterat, reliqua pars ultionis; sed maritum, non sine aliqua reprehensione patientiæ, amor uxoris retardabat. Quam quidem, etiam post delatum adulterium, domi habuerat, quasi contentus æmulum removisse. Admonitus, ut perageret accusationem, peregit invitus, sed illam damnari, etiam invito accusatore, necesse erat: damnata, & Juliæ legis pœnis relicta est: Cæsar & nomen centurionis, & commemoracionem disciplinæ militaris sententiæ adjecit, ne omnes ejusmodi causas revocare ad se videretur. Tertio die inducta cognitio est, multis sermonibus & vario rumore jactata de Julii Tironis codicillis, quos ex parte veros esse constabat, ex parte falsi dicebantur. Substituebantur crimini Sempronius Senecio, eques Romanus, & Eurythmus, Cæsaris libertus & procurator. Heredes, quum Cæsar esset in Dacia, communiter epistola scripta, petierant, ut susciperet cognitionem: susceperat. Reversus diem dixerat: &, quum ex heredibus quidam, quasi reverentia Eurythmi, remitterent accusationem, pulcerrime dixerat, **NEC ILLE POLYCLETVS EST, NEC EGO NERO.** Indulserat tamen petentibus dilationem; cujus tempore exacto, confederat auditurus. A parte heredum intraverunt duo: omnino postularunt, ut omnes heredes agere cogèrentur, quum detulissent omnes, aut sibi quoque desistere permetteretur. Loquutus est Cæsar summa gravitate, summa moderatione: quumque advocatus Senecionis & Eurythmi dixisset,

fet, suspicionibus relinqui reos, nisi audirentur:
 NON CVRO, inquit, AN ISTI SVSPICIONI-
 BVS RELINQVANTVR: EGO RELINQVOR.
 Dein, conversus ad nos, *Ἐπίστανθε*, quid facere de-
 beamus? isti enim queri volunt, quod sibi licuerit
 non accusare. Tum ex consilii sententia iussit de-
 nuntiari heredibus omnibus, aut agerent, aut sin-
 guli approbarent causas non agendi, alioqui se vel
 de calumnia pronuntiaturum. Vides, quam ho-
 resti, quam severi dies, quos jucundissimæ remis-
 siones sequebantur. Adhibebamur quotidie cœ-
 næ: erat modica, si principem cogites: interdum
ἀνθοῦμετρα audiebamus; interdum jucundissimis
 sermonibus nox ducebatur. Summo die abeunti-
 bus nobis (quam diligens in Cæsare humanitas!)
 xenia sunt missa: sed mihi, ut gravitas cognitio-
 rum, consilii honor, suavitas simplicitasque con-
 victus, ita locus ipse perjucundus fuit. Villa pul-
 cerrima cingitur viridissimis agris: imminet litori,
 cujus in sinu quam maximus portus, velut amphithe-
 atrum. Hujus sinistrum brachium firmissimo
 opere munitum est: dextrum elaboratur. In ore
 portus insula adfurgit, quæ illatum vento mare ob-
 jacens frangat, tutumque ab utroque latere decur-
 sum navibus præstet. Adfurgit autem arte visen-
 da. Ingentia saxa latissima navis provehit: con-
 tra, hæc alia super alia dejecta ipso pondere manent,
 ac senium, quodam velut aggere, construuntur.
 Eminent jam & apparet faxenim dorsum: impactos-
 que fluctus in immensum elidit & tollit. Vastus
 illic

illic fragor, canumque circa mare. Saxis deinde pilæ adiciuntur, quæ procedenti tempore enatam insulam imitentur. Habebit hic portus etiam nomen auctoris, eritque vel maxime salutaris. Nam per longissimum spatium litus importuosum hoc receptaculo utetur. Vale.

XXXII.

C. PLINIUS QUINTILIANO SVO S.

Nubenti Quintiliani filia dono offert L. millia nummum.

Quamvis & ipse sis continentissimus, & filiam tuam ita institueris, ut decebat filiam tuam, Tutilii neptem; quum tamen sit nuptura honestissimo viro, Nonio Celeri, cui ratio civilium officiorum necessitatem quamdam nitoris imponit; debet, secundum conditiones mariti, veste, comitatu (quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen,) instrui. Te porro animo beatissimum, modicum facultatibus scio: itaque partem oneris tui mihi vindico, & tamquam parens alter puellæ nostræ, confero quinquaginta millia nummum: plus collaturus, nisi a verecundia tua sola mediocritate manusculi impetrari posse considerem, ne recufares. Vale.

XXXIII.

C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Triumphat oratione sua, pro Accia apud centumviros habita, cujus artes detegit, & cum Demosthena pro Ctesiphonte an conferri possit, amici iudicium exquirat.

Tollite cuncta, inquit, cæptosque auferte labores. Seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri jube, & accipe orationem meam, ut illi arma, divinam. Num superbius potui? revera, ut inter meas pulcram. Nam mihi satis est certare mecum. Est hæc pro Accia Variola & dignitate personæ & exempli raritate, & iudicii magnitudine insignis. Nam femina splendide nata, nupta prætorio viro, exheredata ab octogenario patre, intra undecim dies, quam ille novercam ei, amore captus, induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta: tot enim quatuor consiliis conscribuntur, ingens utrimque advocatio, & numerosa subsellia; præterea densa circumstantium corona latissimum iudicium multiplici circulo ambibat. Ad hoc, stipatum tribunal, atque etiam ex superiore basilicæ parte, qua femina, qua viri, & audiendi, quod erat difficile, &, quod facile, visendi studio imminabant. Magna expectatio patrum, magna filiarum, magna etiam novercarum. Sequutus est varius eventus. Nam duobus consiliis

vicinus, totidem victi sumus. Notabilis profusus res & mira; eadem in causa, iisdem iudicibus, iisdem advocatis, eodem tempore tanta diversitas accidit casu quidem, sed non ut casus videretur. Victa est noverca: ipsa heres ex parte sexta. Vitus Suberinus; qui exheredatus a patre singulari impudentia alieni patris bona vindicabat, non ausus sui petere. Hæc tibi exposui, primum ut ex epistola scires, quæ ex oratione non poteras: deinde (nam detegam artes) ut orationem libentius legeres, si non legere tibi, sed interesse iudicio videris: quam, sit licet magna, non despero gratiam brevissimæ impetraturam. Nam & copia rerum, & arguta divisione, & narratiunculis pluribus, & eloquendi varietate, renovatur. Sunt multa (non audeam nisi tibi dicere) elata, multa pugnancia, multa subtilia. Intervenit enim acris illis & erectis frequens necessitas computandi, ac pæne calculos tabulamque poscendi, ut repente in privati iudicii formam centumvirale vertatur. Dedimus vela indignationi; dedimus iræ, dedimus dolori; & in amplissima causa, quasi magno mari, pluribus ventis famus vecti. In summa, solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem (iterum dicam) præcipuam, ut inter meas *ἡν ἰπὲρ Κρησιῶντος* esse. An vere, tu facillime iudicabis, quia tam memoriter tenes omnes, ut conferre cum hac, dum hanc solam legis, possis. Vale.

XXXIV.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximi munus gladiatorium in funere uxoris commendat: dolet autem pantheras sardius advenisse.

Recte fecisti, quod gladiatorium munus Veronensibus nostris promisisti; a quibus olim amaris, suspicaris, ornaris. Inde etiam uxorem carissimam tibi & probatissimam habuisti; cujus memoriae ut opus aliquod, ita maxime funebre debebatur. Præterea, tanto consensu rogaberis, ut negare non constans, sed durum videretur. Illud quoque egregium, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. Nam per hæc etiam magnus animus ostenditur. Vellem Africanæ, quas coëmeras plurimas, ad præfinitum diem occurrissent: sed licet cessaverint illæ, tempestate detentæ, tu tamen meruisti, ut acceptum tibi fieret, quod, quo minus exhiberes, non per te stetit. Vale.